

Ettepaneku /vastuväite esitaja nimi ja kuupäev	Kokkuvõte ettepanekutest ja vastuväidetest	Tartu Linnavalitsuse seisukoht
1. Marju Silvet 28.06.2010 e-post	<p>1. Tühistada Tartu Linnavalitsuse 01.06.2010 korraldus nr 630, sest eelnimetatud detailplaneering on vastuolus Tartu linna üldplaneeringuga Idaringtee teetrassi asukoha osas Mõisavahe ja Nõlvaku tänava ristumisest kuni ristumiseni Räpina maanteega. Tartu linna üldplaneeringuga on määratud, et teetrass selles vahemikus peab kulgema mööda Nõlvaku tänavat kuni Jaama tänavani (Räpina maanteeeni). Tartu Linnavalitsusel ei ole pädevust menetleda linna üldplaneeringuga vastuolus olevaid planeeringuid, vaid vastavalt Tartu linna ehitusmäärusele on see Tartu Linnavolikogu ainupädevuses. Tartu Linnavalitsuse 01.06.2010 korralduses nr 630 on kirjutatud: „Planeeritav ala paikneb suures ulatuses Tartu linna üldplaneeringus kajastatud perspektiivsel liiklusmaal. Käesoleva planeeringuga Võru tänava ristmikust kuni Turu tänava ristmikuni üldplaneeringus kajastatud teekoridori ei muudeta. Turu tänava ristmikust alates tuleneb Ringtee silla asukoha valik keskkonnamõju hindamise aruandest, vajadus säilitada Natura ala terviklikkus ja tee tehnilisest lahendusest tulenev vajadus.“ Seega ka Tartu Linnavalitsus ise tunnistab, et teekoridor on Tartu linna üldplaneeringuga kooskõlas vaid Võru tänava ristmikust kuni Turu tänava</p>	<p>1. Mitte arvestada.</p> <p>Tartu linna ehitusmäärus näeb tõepoolest ette, et üldplaneeringu ettepanekut sisaldava detailplaneeringut algatab, võtab vastu ja kehtestab Tartu Linnavolikogu. Samas tuleb arvestada ka planeerimisseaduses sätestatuga.</p> <p>Vastavalt planeeringu vastu võtmise ajal kehtinud planeerimisseadusele võib detailplaneering põhjendatud vajaduse korral sisaldada kehtestatud üldplaneeringu põhilahenduse muutmise ettepanekut. Põhilahenduse muutmine on kas vastava maa-ala üldplaneeringuga määratud maakasutuse otstarbe ulatuslik muutmine, üldplaneeringuga määratud hoonestuse kõrguspiirangu ületamine või muu kohaliku omavalitsuse hinnangul oluline või ulatuslik üldplaneeringu muutmine. Idaringtee teekoridori kohta detailplaneeringu koostamisel ei ole kohaliku omavalitsuse hinnangul tegemist ühegi eelnimetatud juhtumiga ja seetõttu ei pea linnavalitsus vajalikuks käsitleda Ringtee silla ja selle juurdepääsude detailplaneeringut üldplaneeringu muutmise ettepanekut sisaldavana.</p> <p>Tartu linna üldplaneering näeb ette perspektiivse Ringtee silla asukoha. Üldplaneeringu alusel ei saa eeldada, et</p>

<p>ristmikuni. Kuna kogu ülejäänud teetrass selle detailplaneeringu alal on vastuolus Tartu linna üldplaneeringus sätestatuga, siis tuleb kogu detailplaneeringu menetlemine anda viivitamatult Tartu Linnavolikogu menetlusse.</p> <p>On õigusvastane, kui Idaringtee teetrassi asukoht on määratud keskkonnamõju hindamise aruandega. Vastavalt Planeerimisseaduse § 8 lg 3 p-le 8 on teede ja tänavate asukoha määramine üldplaneeringu üheks ülesandeks. Tartu Linnavolikogu on Idaringtee teetrassi asukoha määranud ära Tartu linna üldplaneeringuga ning selle asukohta saab muuta vaid Tartu Linnavolikogu. Tartu linnavalitsusel pole pädevust seda teha.</p> <p>(Täiendus 12.07.2010) Leian, et kõige rohkem on eelnimetatud õigusaktides vastuolu Tartu linna üldplaneeringuga just selles osas, et eelnimetatud planeering ei käsitle üldse mitte seda Idaringtee osa Tartu linna territooriumil, mis üldplaneeringu järgi on ette nähtud Vahi tänava pikendusele kuni selle lõikumiseni Röpina maanteega. Üldplaneeringus on see ette nähtud üheks oluliseks juurdepääsuteeks Ringtee sillale Emajõe vasakkaldalt ning on õigusvastane, et see teelõik on Ringtee silla ja selle juurdepääsude planeeringust välja jäetud.</p> <p>2. Tartu Linnavalitsuse 01.06.2010 korralduses nr 630 on veel kirjutatud: Detailplaneeringuga kavandatakse Tartu linna kaguosast algav idapoolne ringtee kui põhitänav, mis lõpeb Nõlvaku tänavaga. Eelnimetatu on vastuolus Tartu Linnavalitsuse 29.04.2008.a.</p>	<p>seal on kajastatud täpne silla koridor ja tänavate trassid. Keskkonnamõju hindamise tulemusena ringtee silla asukoht täpsustus. Keskkonnamõju hindamisega samaaegselt koostatava Tartu linna idapoolse ringtee eelprojekti koostamisel kaaluti läbi ringtee asukohast tingitud tehnilised võimalused ja piirangud. Nende kahe töö tulemusena selgus ringtee silla ja ka Tartu linna idapoolse ringtee tehniline ja keskkonnaalasel läbikaalutud lahendus.</p> <p>Tartu Linnavolikogu on planeeringu sisulise lahendusega põhimõtteliselt nõusunud, kuna linnavolikogu 02.07.2009 otsusega nr 549 kiideti Tartu idapoolse ringtee lahenduste võrdlev analüüs ja ringtee asukoht ning liiklussüsteemi valik heaks.</p> <p>Idaringtee ühendamise vajadus Vahi tänava pikendusega on põhjendatud ning sellele on ka Tartu Linnavolikogu juhtinud tähelepanu oma 08.07.2010 otsuses nr 91 „Seisukoha võtmine Luunja valla üldplaneeringu teemaplaneeringu “Tartu linna idapoolse ringtee teemaplaneering“ kohta“.</p> <p>2. Mitte arvestada.</p> <p>Ringtee silla ja selle juurdepääsude detailplaneering käsitleb idaringteed Võru tänavast kuni Mõisavahe ja Nõlvaku tänavate ristumiseni.</p> <p>Idaringtee planeerimine jätkub Tartu linna territooriumil</p>
---	--

	<p>korraldusega nr 507, millega algatati Ringtee silla ja selle juurdepääsude detailplaneering ning kinnitati selle lähteseisukohad ja algatati detailplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine. Eelnimetatud õigusaktis on kirjutatud, et otsustati:</p> <p>„2.2 Planeeringu eskiislahendusena tuleb välja töötada vajaliku teemaa reserveerimiseks krundijaotuskava mõõtkavas 1:1000 arvestades ühtlase tänava laiusega võimalikult pikas ulatuses. Planeeringuala (lõigus Turu tn- Ringtee tn ristmik kuni Rāpina mnt) täpsustub eelprojekti alusel valitud silla ja tänavate asukohale.“</p> <p>Seega detailplaneeringu lähteülesandes otsustati koostada detailplaneering kuni Rāpina maanteeni. On õigusvastane, et nüüd vastu võetud detailplaneering jätab Mõisavahe-Nõlvaku ristilt kuni Rāpina maanteeni ulatava teelõigu planeeringualast välja ning et Tartu Linnavolikogu koos Luunja Vallavolikoguga menetleb praegu teist detailplaneeringut, mis määrab teetrassi asukoha Nõlvaku-Mõisavahe ristilt kuni Rāpina maanteeni Luunja valla territooriumil. Planeerimisseadus ei näe ette võimalust, et detailplaneeringut saab koostada rohkem kui ühe omavalitsuse territooriumi kohta. See peaks olema hoopiski üldplaneeringu teemaplaneering. Seni, kuni Luunja Vallavolikogu pole teinud oma otsust teetrassi asukoha kohta Luunja valla territooriumil, ei ole seaduslik ka Tartu linna otsus, et alates Mõisavahe-Nõlvaku tänavate ristist suundub Idaringtee Luunja valla territooriumile ning seega Tartu linna territooriumil lõpeb see Nõlvaku tänavaga.</p>	<p>linna piirini ja Luunja valla territooriumil, Mõisavahe-Nõlvaku ristist kuni Rāpina maanteeni ulatuvale teelõigule koostatava iseseisva detailplaneeringuga: „Väikelohkva maaüksuse ja selle lähiala ning Nõlvaku tn 1, Nõlvaku tn 2, Nõlvaku tn 17 ja Nõlvaku tn 19 kruntide detailplaneering“.</p> <p>Väljaspool Tartu linna piiri käsitletakse idaringtee planeerimist Luunja valla üldplaneeringu teemaplaneeringuga “Tartu linna idapoolse ringtee teemaplaneering“.</p> <p>Planeerimisalase tegevuse korraldamine kohaliku omavalitsuse haldusterritooriumil on kohaliku omavalitsuse pädevuses. Kui mitu planeeringut omavalitsuse territooriumile algatatakse ja kui suureks kujuneb planeeritav ala otsustab kohaliku omavalitsus. Kohalik omavalitsus määrab detailplaneeringuala küll detailplaneeringu algatamisel, kuid vastavalt kujunevatele asjaoludele ja põhjendatud vajadusel võib seda muuta planeeringu koostamise käigus. Oluline selle juures on, et planeeringu(te) koostamisse kaasatakse planeeringuala elanikke, naabreid ja teisi puudutatud isikuid. Seda on tehtud.</p>
--	---	--

<p>3.Kahe eelnimetatud õigusakti tühistamise järgselt palun Tartu Linnavalitsusel teha ettepanek Tartu Linnavolikogule, et see ise algataks üldplaneeringu teemaplaneeringu Ringtee silla ja selle juurdepääsude asukoha määramiseks kogu selle nn. Idaringtee ulatuses, kaasates selle teemaplaneeringu koostamisse Ülenurme, Luunja ja Tartu valla.</p> <p>Sellise üldplaneeringu teemaplaneeringu koostamine on hädavajalik, sest praegu toimunud Idaringtee eelprojekti koostamise ja selle keskkonnamõtjude hindamise käigus pole Tartu linna elanikud saanud avaldada arvamust, kas nad nõustuvad Tartu linna üldplaneeringu muutmisega selliselt, et Idaringtee rajamise käigus jäetakse välja Narva maanteed Röpina maanteega ühendav nn. Vahi tänava pikendusel kulgev magistraaltänava lõik Tartu linnas ning selle asemel ehitatakse kohaliku tähtsusega maantee Luunja ja Tartu valda üle endise Raadi sõjaväelennuvälja. Tartu linna elanikud, kes sellise Idaringtee asukohavariandiga nõus pole (sealhulgas mina) ei ole saanud esitada sellise planeeringulahenduse vaidlustamise ettepanekuid, sest planeeringut koos keskkonnamõtjude hindamisega ei menetletudki. Sai küll esitada ettepanekuid keskkonnamõtjude hindajatele, kuid nende ettepanekute üle ei teostanud järelvalvet Tartu maavanem. Seega on oluline osa tartlastele seadustega antud kaasaráákimisõigusest jäänud realiseerumata. See on õigusvastane ning see viga tuleks viivitamatult parandada.</p> <p>Eelpooltoodud põhjustel tulekski viivitamatult algatada</p>	<p>3. Mitte arvestada.</p> <p>Kõigi nelja kohaliku omavalitsuse territooriumi kohta, mida Idaringtee läbib, on koostatud üldplaneeringud. Planeerimisalase tegevuse korraldamine konkreetse valla või linna haldusterritooriumil on vastava kohaliku omavalitsuse pädevuses. Tartu linna territooriumil kehtiva üldplaneeringuga on määratud Idaringtee põhimõtteline asukoht ning selle alusel on koostatud Ringtee silla ja selle juurdepääsude detailplaneering ja „Väikelohkva maaüksuse ja selle lähiala ning Nõlvaku tn 1, Nõlvaku tn 2, Nõlvaku tn 17 ja Nõlvaku tn 19 kruntide detailplaneering“</p> <p>Linna elanikel ja asjast huvitaval isikul on olnud ja on võimalus kaasa rääkida mõlema, nii Ringtee silla ja selle juurdepääsude kui ka Väikelohkva maaüksuse ja selle lähiala ning Nõlvaku tn 1, Nõlvaku tn 2, Nõlvaku tn 17 ja Nõlvaku tn 19 kruntide detailplaneeringu puhul. Jätkuvalt, kuni 26. augustini 2010 on võimalik teha ettepanekuid Luunja valla territooriumile koostatava Luunja valla üldplaneeringu teemaplaneeringu „Tartu linna idapoolse ringtee teemaplaneering“ osas.</p> <p>Eeltoodust lähtuvalt ei pea linn vajalikuks algatada uut üldplaneeringu teemaplaneeringut ning leiab, et detailplaneeringu menetlus on olnud õiguspärane.</p>
--	--

<p>Tartu linnavolikogu poolt koos naabervaldade volikogudega üldplaneeringu teemaplaneering, kus saaks kindlaks määratud Idaringtee asukoht ning vajadusel teha ka ettepanekud omavalitsuste vaheliste piiride muutmiseks. Alles seejärel saaks Tartu Linnavalitsus menetleda Ringtee silla ja selle juurdepääsude detailplaneeringut või –planeeringuid Tartu linna territooriumil. Praegu eelnimetatud planeeringu menetlemine Tartu Linnavalitsuse poolt on ennatlik ja vastuolus seadustega ning tartlaste huvidega.</p> <p>4. Tartu linna üldplaneeringu kehtestamisega on tekkinud Tartu linna elanikel õigustatud ootus, et Idaringtee väljaehitamise käigus väheneb oluliselt liikluskoormus Jaama tänaval, Puiestee tänaval ja Narva maanteel. See on võimalik ainult siis, kui Luunja valla territooriumilt Räpina maantee ja Viira tee ristumise piirkonnast juhitakse Idaringtee uuesti tagasi Tartu linna territooriumile Tartu puukooli juures ning sealt edasi Vahi tänava pikendusele Tartu linna piiril. Ainult nii on võimalik juhtida liiklus Tartu linna serva ning vähendada liiklust Emajõe vasakkaldale jäävatel tänavatel.</p> <p>Selletõttu on õigusvastane ning vastuolus Tartu linna elanike huvidega, et Luunja vallast juhitakse Idaringtee Tartu valla territooriumile Raadi endise sõjaväelennuvälja territooriumil ning see jääb mitme kilomeetri kaugusele Tartu linna piirist, mistõttu liikluskoormuse vähenemist Tartu linna tänavatel oodata ei ole.</p>	<p>4. Arvestada osaliselt.</p> <p>Esitatud ettepanekut arvestada idapoolse ringtee ja Vahi tänava ühendamise osas. Tartu Linnavolikogu on 08.07.2010 otsusega nr 91 võtnud seisukoha Luunja valla üldplaneeringu teemaplaneeringu "Tartu linna idapoolse ringtee teemaplaneering" osas järgmise märkusega: "Planeeringuga lahendada Tartu linna idapoolse ringtee ja Vahi tänava ühendamine prognoositavale liikluskoormusele vastava laiusega tänavaga".</p> <p>Ringtee sillaga luuakse võimalus olulisel määral vähendada linna keskosa läbivat liiklust. Samas suureneb keskmine kiirus ja väheneb läbisõidutee pikkus autoliiklusele. Nimelt seob idapoolne ringtee ja sealhulgas ringtee sild linna kirde-kagu-ja edelaosad nii auto- kui kergliiklusteedega võimaldades seega uusi mugavaid ligipääse nimetatud piirkondade hoonestatud ja looduslikele aladele.</p>
--	---

	<p>Üldse pole Tartu linna elanike huvide vastase teetrassi asukoha valiku määramine Tartu Linnavalitsuse pädevuses, samuti ka mitte keskkonnamõtjude hindajamise aruande koostajate pädevuses. Teetrassi asukoha ka pärast lõikumist Röpina maanteega saab määrata ainult Tartu Linnavolikogu kooskõlas Luunja Vallavolikoguga. Tartu Vallavolikogu kaasamine sellesse otsustamisse pole vajalik, sest algul peaksid Tartu linn ja Luunja vald otsustama, millisest asukohast juhitakse Idaringtee Tartu valla territooriumile, kui üldse juhitakse. Tartu linna üldplaneeringu järgi ei juhitagi Idaringteed Luunja valla territooriumilt kohe Tartu valda, vaid hoopiski tagasi Tartu linna territooriumile. Tartu Linnavolikogu pole seda lahendust tühistanud, seega tuleb seda planeeringu koostamisel järgida.</p> <p>Seega peaks Tartu Linnavolikogu osalema praegu menetletavas Luunja Vallavolikogu algatatud Idaringtee teemaplaneeringus ning seisma hea selle eest, et koos Idaringteega ehitataks valmis ka Vahi tänava pikendus Jaama tänavani.</p> <p>See tee tuleb rajada esimese etapina ning alles pärast selle tee valmimist tuleks otsustada kas ja millal rajatakse tee Röpina maanteelt üle Raadi lennuvälja kuni lõikumiseni Jõhvi-Tartu maanteega. Viimase tee rajamine Idaringtee lõiguna pole mitte kuidagi põhjendatav, sest KMH aruande järgi on Idaringtee põhitänav Tartu linnas. Eelnimetatud tee näol on aga tegemist Teeseaduse mõttes kohaliku maanteega, mille</p>	<p>Teie poolt viidatud liikluskoormuste muutumise prognoosimiseks on koostatud vastav töö, mille tulemusi järgnevalt kokkuvõtvalt kirjeldame:</p> <p>Tänu Idaringteele ja eelkõige Ringtee sillale, väheneb liiklus Jaama tänaval lõigus Narva maanteest Sõpruse puiesteeni, Sõpruse puiestee ja Idaringtee vahel muutub mõnevõrra liikluse suund (osad Annelinlased hakkavad sõitma Sõpruse ja Võidu silla asemel Ringtee silla suunas). Vahi tänava mõju on minimaalne.</p> <p>Samas, vastavalt Tartu linna üldplaneeringule on Jaama tänav linna põhitänav. Põhitänav eesmärk on teenindada liiklust, seega ei saa rääkida õigustatud ootusest, et Jaama tänaval oluliselt liiklus väheneks.</p> <p>Kui vaadata Jaama tänava liiklust, siis on tegemist 90% ainult Tartu linna või Tartu linna siseneva-väljuva liiklusega, mille intensiivsuse vähendamine eeldaks linnaruumi asustus- ja kasutustiheduse vähendamist.</p> <p>Vahi tänava pikendus on perspektiivselt vajalik, kuid tegemist on eeldatavasti jaotustänavaga, mitte uue põhitänavaga. See tänav jääb linna haldusterritooriumilt välja, ehk Tartu linnal on küll võimalus osaleda tänava planeerimis- projekteerimisprotsessis, kuid vastavate otsuste tegemine ei ole Tartu linna pädevuses.</p> <p>Ehkki üldplaneeringus on ette nähtud trassi kulgemine Nõlvaku-Rõõmu-Viira tn kaudu Vahi tänavale, ei ole selle ühenduse kasutamine võimalik peamiselt järgmistel põhjustel.</p> <p>1) Rõõmu-Viira tee koridor on tänu hiljuti valminud uusehitistele Luunja vallas (Greif ja Salu kvartal) ebapiisava laiusena Tartu idapoolse ringtee</p>
--	---	--

	<p>rajamise otsustamine on Luunja valla ja Tartu valla pädevuses. Teen ettepaneku jätta see teelõik üldse Idaringteest välja.</p> <p>Kahe eelnimetatud õigusakti tühistamise järgselt palun Tartu Linnavalitsusel teha ettepanek Tartu Linnavolikogule, et see ise algataks detailplaneeringu Ringtee silla ja selle juurdepääsude asukoha määramiseks.</p>	<p>väljaehitamiseks.</p> <p>2) Rõõmu-Viira-Nõlvaku-Jaama- Räpina mnt ristmiku läbilaskevõime ei suuda rahuldada üldplaneeringus kavandatud mahus liikluse juurdekasvu. Kui siia lisada veel Tartu valla arenduskavades plaanitav, jõuame õige pea vajaduseni rekonstrueerida ristmik. Paraku on ristmiku ala liialt väike prognoositava liikluskoormuse rahuldamiseks vajaliku liiklussõlme väljaehitamiseks ilma hoonete lammutamiseta.</p> <p>3) muutunud on piirkonna arengualade sihtotstarve selliselt, et kaasnud on intensiivse liiklusega seonduvad tegevused.</p> <p>Vahi tänava ühendamine Idaringteele on ette nähtud, kuid transiitliikluse suunamine Vahi tänavale, mis põhjaosas juba läbib elamupiirkonda, ei ole otstarbekas.</p>
<p>2. Maa-amet 28.06.2010 e-post</p>	<p>Tartu Linnavalitsus on 29.04.2008 korraldusega nr 507 algatanud Ringtee silla ja selle juurdepääsude detailplaneeringu. Nimetatud planeeringu krundijaotuskava kohaselt planeeritakse Lammi tee 13 kinnistust eraldada kavandatava tee jaoks 13 690 m² suurune maa-ala. Kuivõrd Lammi tee 13 kinnistu pindala on 39 009 m², on tegemist ligi 1/3 suuruse maa- ala eraldamisega, mistõttu ei ole enam võimalik planeerida maad vastavalt esialgu Ihaste põik 2 krundi ja lähiala detailplaneeringus kavandatule.</p> <p>Ringtee silla ja selle juurdepääsude detailplaneeringu eskiislahenduse avalikul arutelul 12.02.2010 selgitati, et maaüksuste omanikega, kelle maid kõnealuse planeeringuga kitsendatakse, alustatakse läbirääkimisi kompenseerimiste osas planeeringu koostamise ajal.</p>	<p>Arvestada</p> <p>1. Idaringtee ehituse alla jäävad maad võõrandatakse. Tartu linna tellimisel on koostamisel töö "Tartu linna idapoolse ringtee liiklussõlmede ehitamiseks vajalike kinnisasjade hindamine", mille eesmärk on välja selgitada Tartu linna idapoolse ringtee ehituse alla jäävate võõrandamist vajavate maade õiglane hind. Maaomanikega läbirääkimisele asumine on võimalik pärast eksperthinnangute saamist.</p> <p>2. Ihaste põik 2 krundi ja lähiala detailplaneeringu edasise koostamise osas esitatud küsimused lahendatakse nimetatud detailplaneeringu koostamisel, eraldi väljaspool Ringtee silla ja selle juurdepääsude detailplaneeringu menetlemist.</p>

	<p>Oleme oma kirjas kirjeldanud ulatuslikke kulutusi, mida Maa-amet on teinud seoses Ihaste põik 2 krundi ja lähiala detailplaneeringuga.</p> <p>1. Palume selgitada, kuidas on kavandatud kompenseerida Ringtee silla ja selle juurdepääsude detailplaneeringu alale jäävate varem koostatud detailplaneeringute tegemisega seotud kulud ja/või Ringtee silla ja selle juurdepääsude detailplaneeringu lahendusest tulenevate vajalike muudatuste tegemisega seotud kulutused varem koostatud detailplaneeringutes.</p> <p>2. Lisaks sellele soovime Linnavalitsuse ja Linnavolikogu hinnangut kõnealuse ala edasise planeerimise osas. Kuivõrd Tartu Linnavolikogu algatas Ihaste põik 2 krundi ja lähiala detailplaneeringu eesmärgiga määrata maa-alale elamukvartali ehitamise tingimused, soovime teada, milline on kohaliku omavalitsuse nägemus riigi omandis oleva ja jätkuvalt riigi omandis oleva maa perspektiivsest kasutamisest antud alal. Palume selgitada, kas linnavalitsus peab otstarbekaks jätkata elamumaade planeerimisega või on kaalutud ka Ihaste põik 2 krundi ja selle lähiala detailplaneeringu algatamise otsuse muutmist ning antud alale Tartu linna üldplaneeringut muutva äri- ja tootmismaa sihtotstarbega kruntide kavandamist.</p>	
<p>3. Tartu Keskkatlamaja AS 09.07.2010 e-post</p>	<p>Tartu elanike soovusega varustamiseks on hädavajalik kindlustada häireteta pidev kohalike kütuste tarne Tartu Elektrijaamale. Selleks on tarvis tagada kütuseveokite juurdepääs</p> <p>Idaringteelt koostootmisjaamani nii uue ringtee valmides kui ka ringtee ehitusperioodil. Kuna Soojuse</p>	<p>Mitte arvestada.</p> <p>Tartu linna idapoolne ringtee on põhitänav, mis ühendab linna erinevaid piirkondi ja annab sujuva võimaluse riigi kirde-, lõuna- ning kaguosa ühendamiseks autotranspordile. Detailplaneeringu ala määramiseks koostatava eelprojekti lähtematerjalides läbi viidud</p>

	<p>kinnistu detailplaneering ja strateegilise keskkonnamõju aruanne sätestas nõude, mille kohaselt kütuseveokid lähenevad jaamale ainult mööda Soojuse teed linna poolt, rajati ka kogu koostootmisjaama kütuste vastuvõtusüsteem vastavalt ning renoveeriti täielikult Soojuse tee.</p> <p>Proгноositav kütuste tarnemaht on ca 54 maksimaalse lubatud pikkusega autorongi päevas.</p> <p>Kütuste transport toimub ajavahemikus 8.00 - 20.00.</p> <p>AS-id Fortum Tartu, Tartu Keskkatlamaja, Anne Soojus ja Tartu Jõujaam pooldavad lahendust, mille kohaselt kütuseveokitele oleks võimalus sooritada ringteelt parempöörde otse Soojuse teele ja teevad ettepaneku arvestada sellise sooviga detailplaneeringu kehtestamisel. Teisest suunast saabuvad veokid sooritaksid rajatavas Lammi liiklussõlmes tagasipöörde ning sõidaksid samuti parempöördega ringteelt otse Soojuse teele. Aktsepteeritav ei ole lahendus, kus veokid sisenevad Soojuse teele valla poolt ning sooritavad tagasipöörde.</p> <p>Juhul kui meie ettepanek ei osutu sobivaks, kasutavad kütuseveokid mahasõiduks Lammi liiklussõlme ning suunduvad sealt Mõisavahe tänavale ning mööda seda ületavad viadukti kaudu ringtee ning suunduvad mööda Soojuse teed koostootmisjaamani. Juhime teie tähelepanu asjaolule, et selline lahendus tõstab kindlasti Mõisavahe tänava liikluskoormust.</p>	<p>liiklusuuringutele ja koostatud prognoosidele toetudes tõdeti tehnilisi jooniseid koostades, et sujuva liikluse tagamiseks nii sellel tänaval kui ka sellega otseselt seotud tänavavõrgul Tartu linna piires on vajalik ringtee ristumised ja lõikumised olemasolevate tänavatega teostada eritasandilisel. Eritasandiliste ristmike lahendus tõi kaasa oluliselt suurema maa- ja ka finantsressursi kasutamise vajaduse objekti kui terviku realiseerimiseks. Üks eritasandiline lõikumine Tartu idapoolsel ringteel on Soojuse tänavaga. Nimetatud eritasandiline lõikumine loob takistamatu ühenduse Tartu linna ja Luunja valla vahel toetades seega mõlema omavalitsuse piirkonna arengut. Soojuse tänava lõikumise ala on vahetult Anne veehaarde lähedal, nii et ristmiku plaanilahenduse väljatöötamiseks on ruum ülinapp.</p> <p>Parema ristmiku lahenduse saavutamiseks ei ole võimalik ka Tartu idapoolse ringtee koridori nihutada, kuna selle asukoht on seotud vajadusega leida sobiv koridor nii Luunja valla territooriumil põhja pool Tartu-Räpina maanteed kui ka aktsepteeritav möödumine Natura 2000 alast Emajõe kontaktvööndis.</p> <p>Arvestades asjaolu, et soovitud parempöörde liiklusintensiivsus on võrreldes muu liiklusega ülimald, oleks sellise mahapöörde rajamine ebaotstarbekalt kulukas. Seega Soojuse teele parempöört kavandada ei ole võimalik piiratud ruumivõimaluste tõttu, samuti oleks selline lahendus majanduslikult põhjendamatu vähese liiklusintensiivsuse tõttu.</p>
<p>4. AS K&H 09.07.2010</p>	<p>1. Liita Lammi 10 krundist moodustatav maaüksus 90b idapoolne (pindala 11 419m²) teemaa krundile</p>	<p>Mitte arvestada. Ringtee silla ja selle juurdepääsude detailplaneeringu</p>

<p>90 a. Kehtiva Tartu linna üldplaneeringu kohaselt on 90b idapoolne tükk ette nähtud transpordimaaks planeeritava idaringtee jaoks. Koostatavas detailplaneeringu lahenduses on tee asukoht nihutatud üldplaneeringus esitatud koridorist lääne poole ning planeeritavast teest ida poole jääv Lammi 10 kinnistu osa ei ole määratud teemaaks.</p> <p>Detailplaneeringu kohaselt Lammi 10 kinnistust teekoridorist idapoolse allesjääva maatüki kuju, laius ning võimaliku juurdepääsu puudumine ei võimalda nimetatud maatükki kasutada. Eeltoodust tulenevalt tuleb planeeritavast teest ida poole jääv Lammi 10 kinnistu täies ulatuses kaasata transpordimaa (teemaa) koosseisu ning AS K&H teeb ettepaneku liita Lammi 10 krundist moodustatav maaüksus 90b idapoolne planeeritava transpordimaa (teemaa) koosseisu. Koos teekoridoriga oleks see edaspidi riigi poolt funktsionaalselt kasutatav, kuid praegusel kujul eraldiseisvana puudub kinnistu ribal funktsionaalne mõte.</p> <p>2. Liita Lammi 10 krundist moodustatav maaüksus 90b läänepoolne (pindala 8 603m²) teemaa krundile</p> <p>90 a. Kehtiva Tartu linna üldplaneeringu kohaselt on korruselamumaad väljaspool transpordimaad Lammi 10 lääne poolsel osal 17 956m² ulatuses. Koostatava planeeringulahendusega on see vähenenud üle poole.</p>	<p>alusel läbib kavandatav teekoridor Lammi 10 kinnistut, mille tulemusena jagatakse kinnistu kolmeks.</p> <p>Üldplaneeringu alusel ei saa eeldada, et seal on kajastatud täpne silla koridor ja tänavate trassid. Tartu linna üldplaneering näeb ette perspektiivse Ringtee silla asukoha. Keskkonnamõju hindamise tulemusena ringtee silla asukoht täpsustus. Keskkonnamõjude hindamisega samaaegselt koostatava Tartu linna idapoolse ringtee eelprojekti koostamisel kaaluti läbi idapoolse ringtee asukohast tingitud tehnilised võimalused ja piirangud. Nende kahe töö tulemusena selgus ringtee silla ja ka Tartu linna idapoolse ringtee tehniline ja keskkonnaalasel läbikaalutud lahendus.</p> <p>Tartu linna üldplaneeringu järgi on Lammi 10 kinnistule kavandatavast teekoridorist ida poole jääva maa-ala juhtfunktsiooniks üldkasutatavate haljasalade maa, teisel pool teed korruselamute maa. Lammi 10 krundist moodustatav idapoolne maaüksus 90b piirneb ühest küljest kavandatava teega ja teiselt poolt Anne Natura 2000 loodusala.</p> <p>Lammi tn 10 kinnistu kehtiv sihtotstarve on 100% üldkasutatav maa ja seda Ringtee silla ja selle juurdepääsude detailplaneeringuga ei muudeta. Eelnevale tuginedes moodustatavat krunti 90b ei määrata transpordimaaks ega liideta teemaa koosseisu.</p> <p>2. Mitte arvestada</p> <p>Lääne poole jääv maaüksus on Ringtee silla ja selle juurdepääsude detailplaneeringus nimetatud olemasolevast kinnistust eraldatava osa jrk nr 90c, mitte 90b. Moodustatavat krunti 90c ei liideta teemaa koosseisu Ringtee silla ja selle juurdepääsude</p>
---	---

<p>Allesjäänud maatüki suurus ja kuju ei võimalda üldplaneeringus esitatud sihtotstarvet realiseerida ega maatükki otstarbekalt kasutada. Eeltoodust tulenevalt tuleb planeeritavast teest lääne poole jääv Lammi 10 kinnistu täies ulatuses kaasata transpordimaa (teemaa) koosseisu ning AS K&H teeb ettepaneku liita Lammi 10 krundist moodustatav maaüksus 90b läänepoolne planeeritava transpordimaa (teemaa) koosseisu. Tulevikus on Tartu Linnavalitsusel nimetatud maa-ala koos Lammi 8 kinnistuga koos planeerides võimalik teha maa-alale sobilik terviklahendus ja tagada selliselt maatükile koos Lammi 8 kinnistuga maa-ala otstarbekas kasutamine. Praegusel kujul eraldiseisvana ei ole kinnistu riba sihtotstarbeliselt kasutatav.</p> <p>3. Detailplaneeringu elluviimiseks Lammi 10 kinnistu kokkuleppel võõrandamine või sundvõõrandamine peab toimuma kogu Lammi 10 kinnistu suhtes.</p> <p>Vastavalt kinnisasja sundvõõrandamise seaduse § 3 lg- le 2 võib kinnisasja omanik taotleda talle kuuluva kinnisasja võõrandamist riigi või kohaliku omavalitsuse poolt, kui kehtestatud avalik õiguslikud kitsendused ei võimalda kinnisasja kasutamist vastavalt senisele sihtotstarbele. Vastavalt kinnisasja sundvõõrandamise seaduse § 3 lg 1 p-le 7 võib kinnisasja üldistes huvides sundvõõrandada muuhulgas avalikult kasutatava tee ehitamiseks. Kinnisasja sundvõõrandamise seaduse § 3 lg-s 2 sätestatud kinnisasja omaniku õigus taotleda kinnisasja võõrandamist riigi või 4 /5 kohaliku omavalitsuse</p>	<p>detailplaneeringus. Vajadus kruntide liitmise osas selgitatakse välja Mõisavahe, Nõlvaku ja Lammi tänavate vahelise ala detailplaneeringu koostamise käigus.</p> <p>Võõrandamine saab toimuda vaid juhul, kui Mõisavahe, Nõlvaku ja Lammi tänavate vahelise ala detailplaneeringu koostamisel ei leita Ringtee silla detailplaneeringu alusel moodustatud 90c krundile otstarbekat kasutust ja juurdepääsu.</p> <p>3. Mitte arvestada</p> <p>Ringtee silla ja selle juurdepääsude detailplaneeringu kehtestamise järgselt idaringtee ehituse alla jäävad maad võõrandatakse. Lammi tn 10 kinnistu jääb osaliselt kavandatava teemaa koosseisu.</p> <p>Linnavalitsus nõustub, et kõiki tänava maa-alast välja jäävaid moodustatavaid maaüksusi ei ole võimalik eeldatavalt iseseisvalt hoonestada ja sellest tulenevalt on vajalik võõrandada.</p> <p>Tartu linna tellimusel on koostamisel töö "Tartu linna idapoolse ringtee liiklussõlmede ehitamiseks vajalike kinnisasjade hindamine", mille eesmärk on välja selgitada Tartu linna idapoolse ringtee ehituse alla jäävate võõrandamist vajavate maade õiglane hind.</p> <p>Maaomanikega läbirääkimisele asumine võimalike maade võõrandamise osas on võimalik pärast</p>
--	---

<p>poolt peaks eeltoodust tulenevalt laienema ka olukordadele, kus avaliku tee rajamise tõttu kinnisasja omanik kaotab võimaluse kasutada kinnisasja vastavalt senisele sihtotstarbele.</p> <p>Tartu Linnavalitsuse 10.05.2010. a kirja kohaselt kuulub koostatava detailplaneeringu alusel Lammi 10 kinnistust võõrandamisele ca 18 743m² (kogu Lammi 10 kinnistu suurus 35 174,2m²). Vastuväidete esitaja ei nõustu sellise võõrandamise mahuga – detailplaneeringus võõrandamise mahu ettenägemisel ei ole arvestatud, et teekoridor läbib Lammi 10 kinnistut keskel, jättes kahepoole eraldiseisvana kasutatud kinnistu siilud. Vastuväidete esitaja on seisukohal, et võõrandamine peab toimuma Lammi 10 kinnistu osas tervikuna.</p> <p>Arvestades, et idaringtee rajamisel vastuvõetud detailplaneeringu kohaselt tekivad planeeritavale alale Lammi 10 kinnistust siilud, mis ei ole kooskõlas maakorraldusnõuetega ega vastavalt senisele sihtotstarbele või muul viisil otstarbekalt kasutavad, peab Lammi 10 kinnistu kokkuleppel võõrandamise või sundvõõrandamise korral võõrandamine toimuma kogu Lammi 10 kinnistu suhtes.</p> <p>4. Lammi 10 kinnistule näha ette Idaringteelt ja Idaringteele parempöõretega mahasõit.</p> <p>Tartu idaringtee on detailplaneeringuga planeeritud rajada üle Lammi 10 kinnistu. Detailplaneeringu kohaselt on kavas teekoridor rajada selliselt, et see kulgeb Lammi 10 kinnistu keskelt risti üle kinnistu, jättes kahele poole teekoridori Lammi 10 kinnistust alles eraldiseisvad maatükid.</p>	<p>eksperthinnangute saamist.</p> <p>4. Mitte arvestada.</p> <p>Ringtee silla ja selle juurdepääsude detailplaneeringuga kavandatakse Tartu linna kaguosast algav Idapoolne ringtee, kui põhitänav, mis võimaldab vähendada Tartu linna keskuse liikluskoormust ja tagab kiirema ning ümbritsevat keskkonda vähem häiriva liiklemise ümber Tartu linna.</p> <p>Ristmikvahelistel aladel kruntidele juurdepääsude</p>
--	---

	<p>Lammi 10 krundist moodustatavale maaüksusele 90b idapoolne (pindala 11 419m²) tuleks silmas pidades selle võimalikku kasutust tulevikus näha ette parempöoretega mahasõit Idaringteelt ja Idaringteele (Lisa 2), et võimaldada kinnistule juurdepääs soovitud ristmiku kaudu. Vastuväidete esitaja on seisukohal, et detailplaneeringu koostamine on ainuõige aeg ja viis juurdepääsu määramiseks, et vältida hilisemaid võimalikke vaidlusi juurdepääsu tagamise teemal. Parempöoretega mahapöörde rajamine võimaldaks juurdepääsu Lammi 10 kinnistule Idaringteelt ja tõstaks selliselt Lammi 10 väärtust. Parempöoretega mahapöörde ettenägemine ei takistaks muus osas Idaringtee rajamist ja selle liikluskorraldust. Eeltoodust tulenevalt teeb AS K&H ettepaneku näha Lammi 10 krundi põhjapoolse piiri ja Idaringtee ristumise kohas ette täiendav parempöoretega mahasõit Idaringteelt ja Idaringteele.</p>	<p>rajamine lähtudes tänava kategooriast ja seda kasutava liikluse iseloomust ei ole põhjendatud. Seetõttu ei saa Tartu linna idapoolse ringtee kui tervikprojekti seisukohast pidada mõistlikuks rajada ringteelt kinnistutele otsejuurdepääsusid ette nähtud kinnistutele juurdepääsu võimaldamiseks. Lammi 10 kinnistule juurdepääs lahendatakse vastava maa-ala detailplaneeringu koostamise käigus.</p>
<p>5. Veikko Tromp 12.07.2010 (e-post)</p>	<p>Seoses Tartu Idaringtee planeeringute aruteluga ja valminud eelplaneeringuga ei ole meie nõus Ringtee 10 kinnistule sissesõitude uute asukohtadega. Tulevane planeeritud tee on väga arusaamatu ja annab kindlasti olemasolevatele äridele suure tagasilöögi. Tallinna Peterburi tee on kindlasti 2-3 korda suurema liiklusvooga ja seal mõlemas suunas 2 liiklusrada ja ei mingisugust probleemi. Tartu Ringtee lahendus on väga keeruline, kallis maksumaksjale ja ärisid mittetoetav – meie sellist lahendust ei toeta. Palume Teil meiega ühendust võtta, et saaksime välja töötada kinnistut teenindavad juurdepääsuteed.</p>	<p>Arvestada. Ringtee 10 kinnistule näha ette ringtee kogujateelt 2 juurdepääsu.</p>

<p>6. Priit Jaagant AS Nordecon Ehitus juhatus esimees 12.07.2010</p>	<p>Avalikul väljapanekul olev Ringtee silla ja selle juurdepääsuteede detailplaneering ei arvesta AS Nordecon Ehituse seisukohta vaadelda kinnistut ühtse tervikuna, vaid kinnistu keskelt on läbi planeeritud tee. Selline planeeringulahendus ei anna ASle Nordecon Ehitus võimalust arendada kinnistut eesmärgipäraselt ja seega ei arvesta Ringtee silla ja selle juurdepääsuteede detailplaneering AS Nordecon Ehitus huve. AS Nordecon Ehitus ei nõustu avalikustamisel oleva Ringtee silla ja selle juurdepääsuteede detailplaneeringuga Mõisavahe 85 kinnistu osas ja esitab selles osas planeeringule vastuväite.</p>	<p>Mitte arvestada. Ringtee silla ja selle juurdepääsuteede detailplaneeringu koostamise ajal on keskkonnamõju hindamisega samaaegselt koostatava Tartu linna idapoolse ringtee eelprojekti koostamisega kaalutud läbi idapoolse ringtee asukohast tingitud tehnilised võimalused ja piirangud. Nende tööde tulemusena selgus ringtee silla ja ka Tartu linna idapoolse ringtee tehniline ja keskkonnaalaselt läbikaalutud lahendus, mistõttu ei ole võimalik vastuväidet arvestada. Linnavalitsus nõustub, et tänava maa-alast välja jäävaid moodustatavaid kinnistuid ei ole võimalik iseseisvalt hoonestada ja sellest tulenevalt on vajalik võõrandada või asendada kogu kinnistu. Tartu linna tellimusel on koostamisel töö "Tartu linna idapoolse ringtee liiklussõlmede ehitamiseks vajalike kinnisasjade hindamine", mille eesmärk on välja selgitada Tartu linna idapoolse ringtee ehituse alla jäävate võõrandamist vajavate maade õiglane hind. Maaomanikega läbirääkimisele asumine võimalike maade võõrandamise osas on võimalik pärast eksperthinnangute saamist.</p>
<p>7. OÜ Piibelegt Arendus 09.07.2010</p>	<p>Taotleme, et Ringtee silla ja selle juurdepääsuteede detailplaneering viidaks kooskõlla kehtiva üldplaneeringuga, millega on Ihaste põik 2 kinnistu omanik arvestanud. Planeeritav ala paikneb Ihaste põik 2 kinnistu osas väljaspool Tartu linna üldplaneeringus kajastatud perspektiivseks liiklusmaaks reserveeritud teekoridori. Tartu Linnavolikogu 21. aprilli 2005 otsusega nr 420 algatati Ihaste põik 2 krundi ja lähiala detailplaneeringu koostamine, samuti kinnitati planeeringu lähteülesanne. Nimetatud planeeringuga</p>	<p>Mitte arvestada. (Detail)planeeringu koostamise algatamine ei loo kinnistule omanikule õigustatud ootust, et planeering ka soovitud lahendusega kehtestatakse. Antud juhul on detailplaneeringu koostamisel ilmnenu asjaolu, mis ei võimaldanud Idaringtee kavandamist täpselt varem kavandatud kohta. Ühena tööst Tartu linna idapoolse ringtee projekteerimisel koostati keskkonnamõjude hinnang. Selles töös tehtud analüüsist tulenevalt nihutati varem kavandatud teekoridori. Samuti oli üheks</p>

	<p>on määratud ehitustingimused elamukvartali rajamiseks. Planeeringu lähteülesande kohaselt arvestati planeeringu koostamisel muuhulgas Tartu linna üldplaneeringuga ja perspektiivset Ringtee silda Nõlvaku tänavaga ühendava tänava eelprojektiga (AS K&H, töö nr 03TEI 16). Ringtee silla ja selle juurdepääsude detailplaneeringu seletuskirjast ei nähtu piisavalt, miks ei arvestata üldplaneeringuga ja eelnimetatud eelprojektiga. Esitatud põhjendused ei ole veenvad, kuna Ihaste põik 2 krundi ja lähiala detailplaneeringu koostamisel arvestati üldplaneeringuga ja eelnimetatud eelprojektiga. Arusaamatuks jääb, millises asukohas on võimalikud mahasõidud Ringteelt Ihaste põik 2 krundile. Sisuliselt puudub krundile juurdepääs tulevastele korruselamutele. Siin on otstarbekas lähtuda Ihaste põik 2 krundi ja lähiala detailplaneeringu projektist, milles on lahendatud krundi liikluskorraldus.</p>	<p>põhjuseks varem kavandatu koridorist kõrvalekaldumisel vajadus arvestada kaitsealuste taimede paiknemisega. Lisaks tingisid Tartu linna idapoolse ringtee projekti lähtematerjaliks koostatud liiklusuuringu ja- prognoosi töö tulemused vajaduse projekti koostamisel arvestada oluliselt suurema liikluskoormusega võrreldes Teie poolt viidatud töös AS K&H, töö nr 03TEI 16 arvestatuga. Nimelt näitasid prognoosid, et sujuva liikluse tagamiseks nii sellel tänaval kui ka sellega otseselt seotud tänavavõrgul Tartu linna piires on vajalik ringtee ristumised ja lõikumised olemasolevate tänavatega teostada eritasandiliselt. Samuti ilmnes asjaolu, et ristmikevahelistel aladel kruntidele juurdepääsude rajamine lähtudes tänava kategooriast ja seda kasutava liikluse iseloomust ei ole põhjendatud. Seetõttu ei saa Tartu linna idapoolse ringtee kui tervikprojekti seisukohast pidada mõistlikuks rajada ringteelt kinnistutele otsejuurdepääsuid. Kinnistutele juurdepääsud lahendatakse vastavate maalade detailplaneeringute koostamise käigus.</p>
<p>8. GIGA AS 12.07.2010</p>	<p>AS Giga ja AS Tolver ei nõustu lahendusega, kus veokitel puudub võimalus sooritada ringteelt parempöörde otse Soojuse teele. Lisaks kütuseveokitele on AS-del Giga ja Tolver veel ca 70 sõidukit, mis vajavad igapäevaselt ligipääsu ettevõtete territooriumidele. Käesolevaga teeme ettepaneku arvestada detailplaneeringu kehtestamisel AS Giga ja AS Tolver vajadustega ning Tartu Elektriijaama kütusega varustamisega ning näha ette parempöörde võimalus rajatavalt ringteelt Soojuse tänavale.</p>	<p>Mitte arvestada Tartu linna idapoolne ringtee on põhitänav, mis ühendab linna erinevaid piirkondi ja annab sujuva võimaluse riigi kirde-, lõuna- ning kaguosa ühendamiseks autotranspordile. Detailplaneeringu ala määramiseks koostatava eelprojekti lähtematerjalides läbi viidud liiklusuuringutele ja koostatud prognoosidele toetudes tõdeti tehnilisi jooniseid koostades et sujuva liikluse tagamiseks nii sellel tänaval kui ka sellega otseselt seotud tänavavõrgul Tartu linna piires on vajalik ringtee ristumised ja</p>

	<p>Palume ka selgitust, millisel viisil on korraldatud liiklus ringtee ehitusperioodil ning kuidas on ehitusperioodil tagatud katkematu kütusetarne võimaldamine Tartu Elektri jaamale ning juurdepääs AS Giga ja AS Tolver territooriumile.</p>	<p>lõikumised olemasolevate tänavatega teostada eritasandiliselt. Eritasandiliste ristmike lahendus tõi kaasa oluliselt suurema maa- ja ka finantsressursi kasutamise vajaduse objekti kui terviku realiseerimiseks. Üks eritasandiline lõikumine Tartu idapoolsel ringteel on Soojuse tänavaga. Nimetatud eritasandiline lõikumine loob takistamatu ühenduse Tartu linna ja Luunja valla vahel toetades seega mõlema omavalitsuse piirkonna arengut. Soojuse tänava lõikumise ala on vahetult Anne veehaarde lähedal, nii et ristmiku plaanilahenduse väljatöötamiseks on ruum ülinapp. Parema ristmiku lahenduse saavutamiseks ei ole võimalik ka Tartu idapoolse ringtee koridori nihutada, kuna selle asukoht on seotud vajadusega leida sobiv koridor nii Luunja valla territooriumil põhja pool Tartu-Räpina maanteed kui ka aktsepteeritav möödumine Natura 2000 alast Emajõe kontaktvööndis. Arvestades asjaolu, et soovitud parempöörde liiklusintensiivsus on võrreldes muu liiklusega ülimaldal, oleks sellise mahapöörde rajamine ebaotstarbekalt kulukas. Seega võib kokkuvõtvalt öelda, et Soojuse tee parempööret kavandada ei ole võimalik piiratud ruumivõimaluste tõttu, samuti on see lahendus majanduslikult põhjendamatu vähese liiklusintensiivsuse tõttu.</p>
--	--	--

Anneli Apuhtin
Õigusteenistuse juhataja linnasekretäri
ülesannetes